

Česká meziválečná poezie

Jakub Rádl

7. prosince 2020

Obsah

1	Úvod	2
1.1	Jiří Wolker (1900–1924)	2
1.2	Josef Hora (1891–1945)	2
2	Poetismus	3
2.1	Vítězslav Nezval (1900–1958)	3
2.2	Jaroslav Seifert (1901–1986)	4
3	Reflexivní a meditativní lyrika	4
3.1	František Halas (1901–1949)	4
3.2	Jan Zahradníček (1905–1960)	5
3.3	Vladimír Holan (1905–1980)	5
3.4	Jiří Orten (1919–1941)	6

1 Úvod

- výrazně ovlivněno světovou poezií
- **proletářská poezie**
 - vyobrazuje problémy světa dělníků, nepsali ji ale dělníci, nýbrž levicově orientovaní spisovatelé
 - kolektivní cítění
 - snaha o zlepšení podmínek, výzva k revoluci

1.1 Jiří Wolker (1900–1924)

- zemřel na tuberkulózu
- představitel proletářské poezie
- pocházel z dobré rodiny, Prostějov
- sbírka **Host do domu**
 - mnoho personifikací, obrazných pojmenování
 - ukazuje krásu všedních věcí
- sbírka **Těžká hodina**
 - proletářská sbírka
 - obsahuje sociální balady (problémy jsou dány společenskými poměry, ne proviněním jednotlivce)
 - báseň **Těžká hodina**
 - chlapec umírá, ale muž se ještě nezrodil
 - doufá, že bude schopný mít budoucí život podle sebe, že bude dobrý člověk, přínosný pro ostatní
 - balada **Balada o očích topičových**
 - silně metaforické
- pásmo **Svatý kopeček**
 - navrací se k tomu, co prožíval na Svatém kopečku na Olomoucku, když jezdil za prarodiči

1.2 Josef Hora (1891–1945)

- úvahová, proletářská poezie, pokládá mnoho otázek, ale nedává odpovědi
- motiv odměřování času
- snaží se zachytit, jak doba a životní podmínky, revoluce ovlivňují život jednotlivce
- sociální nespravedlnost světa
- sbírka **Pracující den**
 - upozorňuje na důležitost práce, obdiv k civilizaci a k těm, co ji vytvořili
- sbírka **Srdce a vřava světa**
- sbírka **Struny ve větru**
- básnická povídka **Jan houslista**
 - má příběh
 - apostrofy – básnické oslovení

2 Poetismus

- chápán jako styl života spíše než umělecký směr
- „umění žít a užívat“, „metoda, jak nazírat svět, aby byl básní“
- vznik v českých zemích
- chce poklidnou revoluci, básně mají ukazovat skutečnost, která nedrtí, ale nadchne a posiluje
- k tvůrčímu činu nemá vést úvaha, ale city, fantazie, podvědomí, proud asociací
- prolínout umění a život, vyjadřovací prostředky různých druhů umění, literární druhy a žánry
- snaha oslovit široké vrstvy
- v poezii hovorovější vyjádření, obraznost, lyrický humor
- v próze malý význam
- v dramatu oslabený děj, scénické básně, pásma komediálních výjevů
- sdružení **Devětsil**
 - levicový umělecký svaz působící ve 20. letech
 - literáti, herci, výtvarníci, hudebníci
 - proletářské umění, magický realismus (prolínání skutečnosti s iluzivními prvky), poetismus
 - 1922 – sborník **Devětsil**
 - věřili, že k revoluci je nutná organizace, že jedinec nemůže sám ničeho ani umělecky dosáhnout
- na přelomu 20. a 30. let poetismus vyhasíná

2.1 Vítězslav Nezval (1900-1958)

- dílo spjato s rodištěm na Vysočině, otec učitel
- spoluzakladatel poetismu
- v díle se projevuje kreativita, fantazie, spontánnost, přisuzoval velkou váhu dětství, spojování zdánlivě k sobě nepatřících věcí
- próza **Dolce far niente** – evokace jednoho dne z dětství
- báseň **Abeceda**
 - popisuje písmenka abecedy a co si s nimi asociuje
- sbírka **Most**
- sbírka **Pantomima**
 - Papoušek na motocyklu
 - báseň **Podivuhodný kouzelník**
 - kouzelník ztělesňuje poetistické představy o budoucím člověku opojeném životem, toužícím po lásce, revolucionáři, bezmocným před smrtí
- báseň **Akrobat**
 - symbolizuje moderního básníka překonávajícího jakékoliv bariéry
 - pád ústřední postavy naznačuje, že i poezie má své limity
- báseň **Edison**
 - srovnává básníka s vynálezcem (oba potřebují odvalu, houževnatost, pochybují o významu svého díla, ale mají neuvěřitelnou radost z úspěchu, kterou jiní nepoznají)
 - apollinairovská poezie

- po úpadku poetismu ovlivněn surrealismem
- 1838 – **Matka Naděje**
 - napsal ji po období obav o matčin život
 - vydáno před začátkem války -> symbolický význam
- 1839 – **Historický obraz** – reakce na Mnichov
- po 1940 nemohl publikovat
- na konci života se vrací k rodnému kraji a v díle se projevuje vize šťastnějších zítřků
- sbírka **Z domoviny**

2.2 Jaroslav Seifert (1901–1986)

- z chudého prostředí
- nejdříve novinář, angažoval se v komunistické straně, ale byl z ní vyloučen, významný předseda Svazu českých spisovatelů, signatář Charty 77
- z počátku psal pod vlivem proletářské poezie – sbírka **Na vlnách T. F. S.**
- následně komornější poezie, ve které kritizuje svou předchozí práci – sbírka **Slavík zpívá špatně**
- sbírka **Poštovní holub**
 - z části poetismus, z části existencialismus
 - vědomí pomíjejícího času
- na začátku války sbírka **Zhasněte světla**
 - velký ohlas
 - od přírodní a intimní lyriky k zobrazení národního údělu
- během války se obrací k národním hodnotám – sbírka **Vějíři Boženy Němcové**
- po válce veršované doprovody ke kresbám Mikoláše Aleše a Josefa Lady
- sbírka **Maminka**
 - sentimentální citové verše, ale i mnoho děje, občas příběh a humor
 - centrální postava matky symbolizující harmonické rodinné vztahy
- v padesátých letech nepíše (nemocný, pronásledovaný režimem)
- v další poezii opět klíčový čas – sbírka **Koncert na ostrově**
- sbírka **Morový sloup**
 - milostné motivy se propojují s vyhlížením smrti a vzpomínáním na přátele
 - v zoufalství ze stárí rezignuje na psaní

3 Reflexivní a meditativní lyrika

3.1 František Halas (1901–1949)

- z chudé rodiny, vyučen knihkupcem, novinář, komunistické mládežnické hnutí
- sbírka **Sípie**
 - první sbírka, název přesmyčkou slova „poesie“ -> poetismus
- sbírka **Kohout plaší smrt** – mnoho neologismů, „láska ke slovu“, nemelodické
- následují melodičtější sbírky, milostná lyrika

- sbírka **Staré ženy**
 - depresivní obrazy soustředěné kolem stárí, pro staré ženy už na světě nic není
- sbírka **Torzo naděje**
 - zklamání z vývoje dějin po Mnichově
 - dodává národu odvalu
- sbírka **Naše paní Božena Němcová** – vlastenecká
- sbírka **Ladění** – v době Heydrichiády
- ke konci života sbírka **A co?**
 - ztracená naděje v komunismus, ve význam poezie
 - obavy z poválečného vývoje světa

3.2 Jan Zahradníček (1905–1960)

- rolnická rodina, studium v Praze, překladatel, spisovatel, redaktor, po válce se oženil, 1952 odsouzen k 13 letům vězení
- sbírka **Pokušení smrti**
 - nelibozvučné, expresivní verše, konfrontace nestálosti všeho pozemského s křesťanským řádem světa
- sbírka **Jeřáby**
 - melodičtější verš
 - utrpení vyváženo vírou, zápas o hloubky víry, střety mezi smyslovým okouzlením a duchovním prožitkem
 - vnímá život jako boží dar
- během okupace psal o smutku z podrobení vlasti odporu vůči okupantům, nutnosti návratu ke křesťanskému řádu
- sbírka **Znamení moci**
 - 7 zpěvů o zrůdnostech komunistického režimu
-

3.3 Vladimír Holan (1905–1980)

- gymnázium, úředník, domníval se, že básnickou tvorbou lze proniknout pod povrch skutečnosti a dobrat se její podstaty, přetvářel jazyk
- sbírka **Vanutí**
 - náměty a motivy jsou v pohybu, mění se
 - pohyb je vyjádřen i deformací běžných jazykových prostředků
 - básně jsou proudem obrazných vyjádření
 - využívání protikladů, protiklad konkrétního a abstraktního
 - abstraktnější výrazy, rýmová a rytmiická propracovanost → intelektuální, konstruovaná poezie
- sbírka **Kameni, přicházíš...**
 - využití antických motivů i s křesťanskými mýty
 - ovlivněno i Španělskou občanskou válkou
- reakce na Mnichov, okupaci – sbírky **Září 1938**, **Sen**
 - motivy pohrbívání a zmaru – metafora tehdejší Prahy
- současně píše i intimní lyriku

- báseň **Tereška Planetová**
 - báseň s epickými prvky, existencialismus
 - vnějším tématem je smrt mladíka, na kterého spadl strom
 - vnitřní téma – starý lékař vypráví příběh o věcech, které ho přinutili odejít z domova, o lásce k Terešce, po návratu do rodné vesnice už si na dívku nikdo nepamatuje
- sbírka **Rudoarmějci**
 - návrat k politické lyrice po válce
 - portréty vojáků, které poznal
 - návrat k mluvené řeči, pozvolný přechod k volnému verši, větší důraz na obsah než na formu
- meditativní skladba **Noc s Hamletem**
 - obdivoval Shakespeara
 - vede pomyslný dialog s Hamletem a Shakespearem o umění, politice, úpadku člověka
 - epické prvky, obrazy, city a úvahy se spojují do jednoho toku, který má vyslovit úděl člověka
 - Hamlet je faustovská bytost vydaná na pospas tragickému údělu, je mu odepřena láska
- v polovině padesátých let napsal uměleckou závěť (báseň Toskána) kvůli zdravotním komplikacím, později se vyléčil
- ke konci života psal spíše jako pohled na skutečnost a sebe sama s odstupem

3.4 Jiří Orten (1919–1941)

- studoval hereckou konzervatoř, publikoval v denících a časopisech
- za okupace musel vydávat pod pseudonymy
- ve 22 letech ho přejela sanitka a zemřel
- Ortenova poezie nepřekračuje tématicky intimitu svého nitra, zdrojem nápadů je sama báseň, proces její tvorby a jazyk
- sbírka **Čítanka Jaro** – první sbírka, něžné, důvěrné verše (pod. J. Wolker: Host do domu)
- sbírka **Cesta k mrazu** – úzkostné, osamělé motivy
- sbírka **Jeremiášův pláč** – rozpor se starozákonným Bohem, který trestá nevinné
- sbírka **Elegie**
 - devět žalozpěvů nad ztraceným domovem, dětstvím a životem
 - Sedmá elegie – dopis Karin Michaelisové, zpovídá se ze svých lásek, řeší vztah k Bohu, život mu připadá jako absurdní sen

Skupina 42

- zaměření ke konkrétním, odpatetizovaným jevům a k epičnosti
- svět se jeví jako disharmonický, skutečnost se rozpadá do bezpočtu výjevů
- fragmentárnost, úžkovitost, dialogičnost, odklon od obrazných pojmenování, prozaika verše
- příběhy vyplývají ze současného města, jeho drsné nestylizované podoby
- orientace na anglosaské tvůrce, překládání (Whitman, Eliot)
- 1940 – program **Svět ve kterém žijeme**
- veřejnost seznámena s aktivitami až po válce
- Jindřich Chalupecký, Jiří Kolář, Josef Kainar, Jiřina Hauková, Ivan Blatný, Jan Hanč